Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Het publiek in de tribune : vormen van politieke informatie

door Guido DIERICKX,

Assistent aan de UFSIA.

*

De enquête geeft een aanzienlijk aantal antwoord-weigeringen te zien. Dit kan de positieve resultaten van het onderzoek hypothekeren. De bedoeling van dit artikel is de structuur van de nul-antwoorden (weigeringen) en blanco-antwoorden (« weet niet ») enigermate te onderzoeken. Meestal worden deze gegevens als restcategorieën beschouwd die in de verdere ontleding van de resultaten verwaarloosd worden. Het is inderdaad mogelijk dat deze antwoorden meerzinnig zijn in vergelijking met degenen die onder andere categorieën gerangschikt worden. Nochtans is het denkbaar dat ook in deze nul- en blanco-antwoorden enige structuur te vinden is. Met name zouden zij een reactie kunnen uitdrukken op een aspect van het politieke spel dat door een vraag opgeroepen wordt. Zij zouden dus begrepen kunnen worden als een uiting van de mate waarin de respondent zich met dat stuk van de politiek kan of wil inlaten. Kortom, hier kunnen wij iets leren over de informatie waardoor het publiek verbonden is met het politiek bedrijf.

« Objectieve informatie ».

Het onderzoek had van meet af aan een reeks vragen gewijd aan de documentaire, objectieve kennis van politieke feiten, personen en situaties. Was de heer Leburton premier en de heer Houthuys voorzitter van het ACV ? Was het FDF lid van de regeringscoalitie en Noorwegen lid van de EEG ? Was het VBO vertegenwoordiger van het patronaat ? Was een devaluatie voordelig voor de buitenlandse handel ? Waren de pensioenen gekoppeld aan de index en de bijdragen van de hogere inkomens aan de sociale zekerheid beperkt door een plafond ?

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Op al deze vragen kon men een juist, een verkeerd of een blanco-antwoord kiezen.

Enkel de vragen over Leburton en over de pensioenen haalden een meerderheid van juiste antwoorden, resp. 79,8 % en 73,7 %. Al de andere vragen schommelden tussen 42,6 % voor « Noorwegen » en 30,5 % wat « devaluatie » betreft. Deze cijfers zouden verontrustend kunnen lijken indien zij een cumulatief effect zouden hebben voor een bepaald deel van de bevolking, indien sommigen alles en velen niets zouden weten. Dit is nauwelijks het geval. Een sommatie-index « *Feiten* », op basis van het aantal juiste antwoorden (1), levert een distributie met de bekende klokvorm op : 0,1 % heeft alles juist, 2 % heeft alles juist op één na, 7,1 % op twee na, en vervolgens 12,6 %, 17,3 %, 23,2 %, 15,8 %, 6,7 % en tenslotte 0,4 % zonder iets juist, bij 14,8 % nul-antwoorden.

Dit wijst er reeds op dat deze feitenkennis vrij breed en ten gevolge van zeer vele factoren over de bevolking uitgespreid ligt. Wanneer wij inderdaad de afzonderlijke vragen bekijken springt het in het oog dat de hoogste frekwenties voorkomen bij hen die door hun sociale positie het meest met het feit te maken hebben. Zo zijn de tewerkgestelden in de financiële sector het best op de hoogte van de betekenis van een devaluatie, de gepensioneerden en ouderen van de indexatie van de pensioenen, de kaders, de nederlandstaligen en de katholieken van de functie van de heer Houthuys.

Dat wil niet zeggen dat men geen ruimere factor zoals « algemene politieke ontwikkeling » kan onderkennen. Die zou kunnen verklaren waarom studenten vrij goed ingelicht zijn over verre en ietwat academische onderwerpen zoals « Noorwegen ». Algemene politieke ontwikkeling mag men ook iets meer aanwezig achten bij de tweetaligen, bij de hogere beroepen, bij de minderheid die zich openlijk niet-katholiek noemt. Op deze algemene trend komen we in de laatste paragraaf terug. De grotere contrasten komen evenwel slechts voor waar specifieke belangen in het beeld verschijnen. De vraag die de sterkste contrasten oproept is die over het VBO. De mannen halen hier een aanzienlijk hoger percentage dan de vrouwen (52,4 % tegen 35,6 %), de studenten en miliciens dan de huisvrouwen (61,4 % tegen 31,8 %), de kaders dan de landbouwers (89,2 % tegen 30,3 %), tewerkgestelden in de financiële sector dan die in buitenlandse industriële vestigingen (68 % tegen 29,5 %), niet-katholieken dan katholieken (51,3 % tegen 41,2 %). Maar elders zijn de contrasten veel minder steil en nadert de associatiecoëfficiënt « lambda » dicht tot nul.

---

(1) Beneden zullen de beste vijf categorieën samengetrokken worden om de vergelijking mogelijk te maken.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Overigens roept een index op basis van feitenkennis enkele bedenkingen op. Hij slaat vooreerst minder op « objectieve kennis » dan men zou menen. In onze analyse hebben wij « foutieve » en « blanco » antwoorden samen tegen « juiste » antwoorden gesteld. Nochtans valt het op dat sommige respondenten vaker een verkeerd antwoord riskeren dan andere. Wie zich niet graag op glad ijs waagt krijgt een blanco en dus een score 0. Wie daarentegen een gok waagt heeft nog 50 % kans juist te zijn. Dit zou ten dele, soms volledig, kunnen verklaren waarom mannen doorlopend hogere scores halen dan vrouwen. Dat wil zeggen dat in de index, naast objectieve informatie ook lef en zelfzekerheid verrekend is, een « subjectief » gevoel van voldoende geïnformeerd te zijn. Daarmee wordt de waarde van de index nauwelijks verminderd omdat deze elementen, zo zij noodzakelijk zijn voor deelneming aan politieke communicatieprocessen, terecht als « informatie » kunnen gedefinieerd worden. De andere indexen zullen aan « subjectieve informatie » een ruimere plaats voorbehouden.

Bedenkelijker is het feit dat veel afhangt van de vragen die gesteld worden. Andere vragen dan de onze zouden wellicht andere scores geven. Hoe kan men nu uit het hele universum van politieke feiten en situaties de juiste vragen trekken om aan het Belgisch publiek voor te leggen ? Wie een geldige index van « objectieve informatie » wenst, zal zich eerst over het probleem van de steekproeftrekking moeten buigen.

Tenslotte zal nog blijken dat deze index weinig verband houdt met andere vormen van informatie. Zij heeft dus haar eigen betekenis. Maar het feit dat de studenten-militairen en gepensioneerden beter presteren dan de beroepsbevolking, de ouderen rond 60 jaar beter dan de actieve bevolking rond 40 jaar, zou kunnen suggereren dat het verzamelen van deze documentaire kennis een spel is in de marge van de echte politiek.

Dimensies van « subjectieve informatie ».

In de vragenlijst kwam een reeks van 12 problemen voor die kenmerkend geacht kunnen worden voor de politieke bekommernissen van de laatste generaties. De steekproef zou dus theoretisch verantwoord mogen heten. Aan de respondent werd gevraagd er 3 uit te lichten die hem prioritair leken. Zodra hij dit gedaan had werd hem nog gevraagd of hij tevreden was over de regeringsbekommernis terzake en of hij daarover meer of minder tevreden was dan vroeger, laten we zeggen 5 jaar geleden. De indexen *regering* I en *regering* II zijn sommaties van het aantal maal dat de respondent blanco antwoordt (geen enkele maal = score 1, 3 maal = score 4) (2). Deze index is dus

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

afhankelijk van een filtervraag. Sommige problemen worden zichtbaarder met regeringsinterventie verbonden dan andere. Het is evenwel niet buitenissig te stellen dat hoge probleemgevoeligheid gepaard dient te gaan met belangstelling voor de regeringsprestaties ter zake, zo men althans wil participeren in de politieke communicatieprocessen.

Op gelijkaardige wijze kwamen de indexen *partij* I en *partij* II tot stand. De filtervraag was hier voor welke partij men onlangs (1974) gestemd had. Hoe goed verdedigde deze partij de belangen van de respondent en deed zij dit beter of slechter dan voorheen ? Niet-blanco kreeg score 1, blanco score 2.

De index (sociale) *problemen* is gebaseerd op een reeks van 22 sociale tegenstellingen zoals jongeren-ouderen, gelovigen-ongelovigen, mannen vrouwen. Telkens werd gevraagd of de tegenstelling volgens de respondent meer of minder problematisch was geworden. Een andere lijst bevatte 30 politieke strijdpunten waarover de respondent stelling diende te nemen. Ook hier werd een sommatie-index opgesteld aan de hand van het aantal blanco's (3). De titel *kwesties* wil uitdrukken dat het hier om meer gepolitiseerde problemen gaat, waarbij reeds alternatieve stellingen kunnen ingenomen worden.

Een laatste sommatieindex werd gevormd uit de blanco's waar gevraagd werd de 10 nationale partijen te orden naar persoonlijke voorkeur. Een blanco betekende dat men de partij in kwestie te weinig kende om er zich een mening over te vormen. (Index *nat. pol.* : nationale politiek.)

Het antwoord op de vraag : « Ziet U steeds duidelijk de problemen waarvoor uw gemeente staat ? » werd als index van informatie over locale politiek overgenomen *(loc. pol.)*. Tenslotte gold ook het antwoord op « Stemt U gewoonlijk op de kop van de lijst of kiest U een bepaald kandidaat » als uiting van een soort informatie ; men kan immers aannemen dat het kiezen voor een persoon in België een supplement aan onderscheidingsvermogen veronderstelt (index *kiesvorm*) (4).

Hoewel de vorm van de distributies enigszins afhankelijk is van de samentrekkingen die gebeurd zijn, geven wij hier het lijstje. Het eerste

---

(2) Nul-antwoorden worden niet in de indexen verrekend. Verderop zijn scores 3 en 4 samengetrokken.

(3) Om de unidimensionaliteit van deze index te controleren werden twee factoranalyses uitgevoerd. Wanneer rekening gehouden werd met de vijf-punt antwoordschalen traden verschillende factoren op. Wanneer men enkel met blanco's en niet blanco's rekening hield was de unidimensionaliteit bijna perfect, op één vreemde uitzondering na.

(4) Dit is eerder een nominale schaal, die niet voor de correlatieberekening beneden in aanmerking kwam.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

cijfer is het procent dat in de beste categorie thuis hoort, het laatste is het procent van de nul-antwoorden. Voor *problemen* en *kwesties* geeft de eerste categorie het aantal respondenten met 0 tot 4 blanco's weer, de tweede met 5 tot 7, de derde met 8 tot 10, de vierde met 11 tot 13, de vijfde met 14 tot 19.

Regering I	80.7	4.0	0.2	1.6		13.5
Regering II	78.5	2.8	0.5	4.3		13.9
Partij I	73.0	3.9				23.1
Partij II	69.9	7.3				22.8
Problemen	71.3	6.6	1.6	0.8		19.8
Kwesties	41.4	18.6	4.6	0.4	0.3	35.1
Nationale politiek* . .	42.3	6.9	9.0	5.3		36.6
Locale politiek** . . .	5.0	24.3	31.7	16.3	8.6	14.1
Kiesvorm***	27.6	30.5	18.9			23.0

* Bij nationale politiek stelt de tweede kolom 1 tot 3 blanco's voor, de derde 4 tot 6, de vierde 7 tot 10.

** Respektievelijk : zeer duidelijk, duidelijk (deze beiden zullen voortaan samengetrokken worden), weinig duidelijk, niet duidelijk, weet niet.

*** Respektievelijk : lijststem, naamstem, beiden.

In deze tabel valt op dat het aantal nul-antwoorden stijgt naarmate het aantal blanco's stijgt. En blijkbaar doet die dubbele tendens zich vooral voor op de indexen waar de informatie meer partijdige allures aanneemt : *partij* I en II, *kwesties, kiesvorm* (en *nat. pol.* ?). Meer respondenten schijnen te kunnen doordringen in andere vormen van informatie, *regering* I en II, *problemen, loc. pol.*, waar het veeleer gaat om maatschappelijke en ruim politieke perspectieven.

Deze globale en voorlopige indruk wordt bevestigd door de correlatieberekening tussen de indexen onderling. Het zal wel niet verwonderen dat *partij* I en II enerzijds, *regering* I en II anderzijds veruit de hoogste correlatie vertonen, resp. 0.50 en 0.40. Maar vooral kunnen we met enige goede wil twee groepen onderscheiden, de eerste rond *kwesties,* de andere rond *problemen.* Onderling vertonen zij een correlatiecoëfficiënt van 0.25. Maar *problemen* legt vooral de band met *regering* I en II (0.30), *kwesties* met *partij* II (0.29) en met *nat. pol.* (0.22). Overigens schijnen *nat. pol.* en *loc. pol.* min of meer het midden te houden tussen beide groepen want zij hebben niet verwaarloosbare correlaties met zowel *kwesties* als *problemen* (5). Daarentegen haalt *feiten* geen correlatie boven 0.16 (met *kwesties*).

Uiteraard zijn dit vrij bescheiden correlaties. De ware les uit deze cijfers moet wellicht zijn dat het hier om zeer verschillende vormen van politieke informatie gaat. Maar men mag ook bedenken dat de cijfers

(5) Voor loc. pol. : 0.18 met nat. pol., 0.17 met problemen, 0.16 met kwesties. Nat. pol. : 0.15 met problemen.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

om verschillende redenen waarschijnlijk slechts een conservatieve schatting zijn van het werkelijk verband. In dat perspectief dient de 0.50 tussen *partij* I en *partij* II als een zeer hoge correlatie beschouwd te worden.

Om de betekenis en inhoud van blanco- en nulantwoorden dichter op het spoor te komen werden onze indexen gekruist met vijf reeksen variabelen :

1° vormen van politiek optreden (var. 290 t/m 299),
2° optreden op locaal niveau (var. 184 t/m 186),
3° sociale en politieke tevredenheid (var. 351, 396, 397, 348, 337, 338),
4° elementaire dimensies van sociopolitieke ideologie (var. 188 t/m 190, var. 357),
5° vormen van politieke communicatie (var. 259 t/m 266).

Meteen springt het in het oog dat de indexen rond *kwesties,* waarbij nu ook *kiesvorm* hoort, en de indexen rond *problemen* (*feiten, loc. pol.* en *nat. pol.* inbegrepen), tegengesteld en in blok op deze 5 reeksen variabelen reageren. Wanneer de eerste groep hoge associatiecoëfficiënten haalt blijft de tweede steevast dicht bij nul en omgekeerd.

Specifiek politieke informatie, d.i. verder doorgedreven meningsvorming, kan het best voorspeld worden aan de hand van gegevens over politiek optreden, (on-)tevredenheid en politieke communicatie. Wie al eens meer een politicus heeft aangesproken, klachten heeft geuit bij de administratie, deelgenomen heeft aan stakingen en manifestaties, zich gericht heeft tot organisaties of partijen, heeft vaker zijn zegje over politieke kwesties dan degene die dat nog nooit gedaan heeft. Hetzelfde geldt ook wat betreft de voorkeur voor een naamstem en de controle op de prestaties van de eigen partij (6).

De associatiecoëfficiënten zijn zelfs nog iets hoger wanneer men *partij* I en II, *kwesties* en *kiesvorm* in verband brengt met vormen van politieke communicatie, zoals het lezen van krantenartikels, het beluisteren of bekijken van politieke programma's, het discuteren over politiek en het bijwonen van politieke vergaderingen. Meestal is de relatie zelfs eenduidig (« monotonisch ») : wie zich meer in het politieke gesprek pleegt te mengen, heeft ook meer informatie. Daarop zijn evenwel enkele pittige uitzonderingen. Niet de trouwste helpers van de partij zijn het best ingelicht over strijdpunten en partijprestaties ; vaker zijn het degenen die een vleugje terughoudendheid aan de dag leggen.

---

(6) Op dit laatste punt blijkt de voorspelbaarheid eerder in de andere richting te lopen : gegevens over partij I en II verhogen de voorspelbaarheid van de graad van politiek optreden.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Bij dit alles is het niet onze bedoeling aan te wijzen waar de informatie in de bevolking te vinden is. Voorlopig volstaat het op te merken dat *kwesties, partij* I en II, *kiesvorm,* de informatie is van de militant, die zich mengt in het debat, het politieke spel meespeelt en het konflikt niet schuwt. Wanneer wij dezelfde variabelen kruisen met *problemen, regering* I en II, enz., dan valt de voorspelbaarheid niet terug op nul, de verschillen blijven significant, maar het reliëf in de tabellen vervlakt aanzienlijk. En het gebeurt ook vaker dat optreden of communicatie samenvalt met minder informatie. Een beperkt maar sprekend voorbeeld vormen de weinige respondenten met veelvuldige ervaring van politiek geweld of stakingen : zij hebben minder feitenkennis, of minder kennis van de regeringsprestaties.

Wat wij de ruimere *beleidsinformatie* zouden willen noemen, nl. *problemen, regering* I en II, *feiten, loc. pol., nat. pol.,* is vooral gevoelig voor opties en acties op terreinen die nog niet partijdig zijn opgesplitst en waar niet noodzakelijk van konflikten gewag dient gemaakt te worden. Zo is er bv. een sterk verband met actiebereidheid binnen de gemeente. De kruising tussen feitelijke ervaring op gemeentelijk niveau en regering I levert zelfs de hoogste lambda op (= 0.56) van al onze kruistabellen. Ter vergelijking laten wij ook de analoge tabellen van *partij* I, *kwesties* en *problemen* volgen (7).

	Regering I				Partij I		
	1	2	3	0	1	2	0
1	95.0	0.7	0.0	4.2	67.7	0.0	32.3
2	95.1	3.1	0.6	1.2	75.7	1.5	22.7
3	91.6	5.3	1.8	1.3	71.8	4.0	24.2
4	84.1	2.6	10.8	2.6	66.4	7.6	26.0
0	10.6	0.6	0.8	88.0	78.3	5.9	15.8

	Problemen				Kwesties			
	1	2	3	0	1	2	3	0
1	83.1	0.0	0.0	16.9	44.5	7.0	0.7	47.8
2	90.3	4.9	1.3	3.5	47.2	17.5	2.7	32.6
3	80.7	8.6	1.9	8.9	38.2	18.2	5.7	37.9
4	59.7	5.6	23.5	11.1	31.4	26.0	7.1	35.4
0	6.9	1.6	0.0	91.5	51.1	18.9	7.5	22.6

(7) De rijen stellen voor : 1 = reeds vaak iets gedaan om een beslissing in de gemeente te beïnvloeden, 2 = soms, 3 = neen, 4 = weet niet, 0 = geen antwoord.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

In deze tabellen kan de hoge graad van overlapping van de nul-antwoorden opgemerkt worden telkens wanneer de associatiecoëfficiënt aanzienlijk stijgt. Dit lijkt wel een algemene regel te zijn. Dit fenomeen doet zich bijzonder uitgesproken voor waar *regering* I en II en *problemen* gekruist worden met de schalen die de positie op de drie grote ideologische assen weergeven (8). De nul-antwoorden op de schaal confessionalisme-anticlericalisme zijn voor 89,1 % ook nul-antwoorden op *regering* I en II, voor 91,9 % op *problemen,* 89,6 % op *feiten,* 91,6 % op *loc. pol.,* 94,6 % op *nat. pol.* Daarentegen geeft slechts 17 % een nul-antwoord op *partij* I, 14,2 % op *partij* II, 23,9 % op *kwesties,* 14,8 % op *kiesvorm.*

Het lijkt alsof beide reeksen vragen dezelfde gevoeligheid raken : de terughoudendheid bij het uiten van een ideologische stelling gaat samen met die t.o.v. een uitspraak over brede sociale problemen. Dit belet deze respondenten evenwel niet zich volop in de welomschreven politieke arena te mengen en bv. op *kwesties* vaker dan het gemiddelde de beste score te halen. Anderzijds gaat een reserve t.o.v. specifiek politieke informatie samen met nul-antwoorden op vragen naar politiek optreden, communicatie en tevredenheid.

De sociale spreiding van politieke en beleidsinformatie.

Waar kan men nu deze vormen van informatie terugvinden bij de bevolking, althans wanneer men die bevolking beschouwt langs enige grove kenmerken : geslacht, leeftijd, taal, partij, kerkelijkheid, scholing, inkomen, klasse en beroep ? Men kan er niet omheen dat de kruistabellen met deze onafhankelijke variabelen lagere associaties vertonen dan waaraan wij boven gewend geraakt waren. Wij zullen ons daarom beperken tot de meest treffende contrasten. Laten we nog opmerken dat we vooralsnog geen uitspraak kunnen doen over de oorzakelijke werking van de opgemerkte factoren. Ten hoogste kan er sprake zijn van gissingen.

Alleen het onderscheid tussen *mannen en vrouwen* brengt een verschil teweeg dat zich handhaaft in alle indexen, met uitzondering van *regering* I en II. Bij *problemen* en *partij* I is het onderscheid iets zwakker. Dit zou bevestigen dat vrouwen minder doordringen in de specifiek politieke sfeer. Uit een andere tabel blijkt dit vooral het geval te zijn voor thuisblijvende vrouwen die de aanloop missen van het beroeps-

(8) De klassieke links-rechts schaal brengt enkel reactie teweeg op kwesties en kiesvorm ! Overigens was het procent blanco's op deze schaal bijzonder hoog.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

leven om met de politiek vertrouwd te geraken. Overigens scoren juist deze vrouwen beter dan de beroepsbevolking op *regering* I en II en *partij* I en scoren zijn nauwelijks minder hoog op *partij* II, *problemen, loc. pol.*

De verschillen tussen *frans- en nederlandssprekenden* zijn daarentegen wisselend, gering en waarschijnlijk zeer kwetsbaar voor niet-linguistische controlevariabelen. De franstaligen zijn iets beter op *regering* I en II en *nat. pol.* ; de nederlandstaligen op *partij* I en II en *loc. pol.* ; de tweetaligen waar men een hogere intellectualiteit zou mogen veronderstellen : op *kwesties* (dit vooral), *kiesvorm, problemen, feiten.* Overigens zijn de verschillen tussen de Vlaamse provincies en tussen de Waalse provincies onderling groter dan tussen Vlaams en Waals landsgedeelte (9).

Op deze wisselvalligheid binnen Vlaams en Waals landsgedeelte vinden wij één merkwaardige uitzondering : de naamstem *(kiesvorm)* is bij nederlandssprekenden (en tweetaligen) veel meer verspreid dan bij franstaligen. Het verschil blijft zelfs merkbaar binnen de partijen : de taalvleugels van een partij verschillen onderling sterker dan met hun tegenstanders in hetzelfde taalgebied. Wanneer wij het kiesgedrag in 1974 als indicator van partijvoorkeur nemen dan blijkt dat 58,9 % van de VU op naam stemt ; en verder : PVV 48 %, CVP 46,7 %, FDF 40,3 %, BSP 35,5 %, PLP 32,8 %, PSC 30,6 %, RW 29,8 %, KP 19,1 %, PSB 18 %. Op dit punt vinden wij dan toch een fundamenteel verschil tussen Vlaamse en Waalse politieke cultuur.

De trend naar het stemmen op naam lijkt overigens het enige generatiefenomeen te zijn dat uit de kruistabellen met *leeftijd* naar voor komt. Nog enkel vanaf 50 jaar zijn er meer lijststemmers. De andere verschillen horen waarschijnlijk eerder bij de levenscyclus. De oudsten boven 70 jaar vallen aanzienlijk terug op *kwesties,* waar de informatie dient te slaan op een wisselende, en daarom ook ondoorzichtige, actualiteit. Hun verzwakking is reeds minder merkbaar op *loc. pol.* en *nat. pol.* terwijl zij op *partij* I en II en zeker op *problemen* hun zelfzekerheid bewaren. De jongsten onder 30 jaar daarentegen hebben zich vaak nog geen partijloyauteit verworven : daarmee stemt hun lage score op *partij* I overeen. Hun lage score op *regering* II en *partij* II zal wel voortvloeien uit het ontbreken van een eigen politiek « verleden ». Wel mogen wij bij de jongeren enkele hoge scores noteren die waarschijnlijk

(9) Het is moeilijk deze ecologische gegevens naar waarde te schatten : waarom Namen zo vaak laag scoort (en Luxemburg zo vaak hoog) laat ons voorlopig perplex. Wel kunnen we noteren dat bv. Luik vrij constant hoog scoort waar bv. Antwerpen zeer ongelijk presteert.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

door een levendige nieuwsgierigheid en betere scholing kunnen uitgelegd worden : op *feiten* (wat zij gemeen hebben met de gepensioneerden !), *regering* I, *problemen*. In het algemeen is men evenwel het best geïnformeerd gedurende de meest actieve jaren : van 40 tot 50 jaar legt men zich meer toe op *problemen* en *kwesties*, tussen 60 en 70 jaar meer op *regering* I en II en *partij* II. Dit laatste zou een kliëntele-houding t.a.v. de overheid kunnen verraden.

De invloed van de *scholing* is niet verrassend : de scores stijgen monotonisch met het peil van het einddiploma. Alleen moet het wel vreemd klinken dat het voortgezet Technisch Onderwijs, mede door een opvallend aantal nul-antwoorden, steeds lager scoort dan de humaniora, en soms zelfs lager dan de minst geschoolden, nl. op *nat. pol.* De minst geschoolden presteren daarentegen verbazend goed op *regering* II en op *partij* I en II. Wellicht heeft dit ook iets te maken met de leeftijd van die groep. Maar het bewijst toch weer dat *regering* en *partij* de minst hermetische informatie raken. *Kwesties* bevindt zich aan het meest hermetische uiteinde : de minst geschoolde categorie haalt hier voor 30 % de hoogste graad, de universitairen voor 60 %. Voor *feiten* gaat deze reikwijdte slechts van 36 % tot 49,6 %.

De graad van *kerkbezoek op zondag* (10) vertoont van alle identificatiegegevens die wij hier behandelen de hoogste associatie met onze indexen, in het bijzonder met de specifiek politieke informatie. De reden hiervoor is een reeds besproken fenomeen, nl. de overlapping van de nulantwoorden. Maar men zal zich herinneren dat boven de overlapping voorkwam o.a. tussen confessioneel-anticlericale stelling en *problemen*, terwijl zij hier voorkomt met *kwesties, partij* en *kiesvorm*. Ook dit gegeven zet ons ertoe aan twee niveau's van gevoeligheid te postuleren (11).

Wanneer men dit fenomeen wegcijfert blijft er nog over dat de onkerkelijke katholieken het hoogst scoren op *regering, problemen, feiten* en laag op *partij* en *kiesvorm*. De meest kerkelijke katholieken komen daarentegen sterk voor de dag op *partij* I en II, *loc. pol., nat. pol.* en *kiesvorm* en iets zwakker op *kwesties*. Op deze laatste index bereiken de niet-katholieken hun meest opvallende prestatie terwijl zij eerder zwak uitvallen op *kiesvorm* en *problemen*. Kortom, men zou gaan vermoeden dat de onkerkelijke katholieken zich het meest aan de periferie van de eigenlijke politiek ophouden.

Het electoraat van de KP mag veruit het meest gepolitiseerd heten : het volgt nauwlettend zijn eigen partij (*partij* I en II), laat een voorsprong

---

(10) De eenvoudige zelfindeling in katholiek (practiserend, niet practiserend) en niet-katholiek geeft minder belangwekkende contrasten.

(11) Dezelfde overlapping doet zich voor met vragen over electoraal gedrag.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

noteren op *kwesties* en is ook nog sterk op *nat. pol.* en *loc. pol.* Daar staat tegenover een geringere belangstelling voor *regering* I en II, voor *problemen,* voor *feiten.* En uiteraard hoort de naamstem niet tot de traditie van de partij.

De grotere partijen vertonen een minder scherp profiel. De CVP en PSC schijnen, zoals de kerkelijken boven, nog te laboreren onder een traditionele afkeer van het politieke konflikt : hun enige lage score komt voor op *kwesties.* Daarentegen voelt vooral de PSC zich bepaald zeker van zijn stuk op *loc. pol.* De BSP lijkt wel op alle punten bepaald zwakker dan de PSB. Alleen qua *kwesties* en *feiten* is er nauwelijks een verschil. Maar op *regering* I en II, *problemen, loc. pol., nat. pol.* daalt de BSP tot het comparatieve minimum of blijft er nog net boven.

RW en FDF hebben een vrij alert publiek dat vaak gelijklopende en hoge cijfers haalt, o.a. voor *regering* I en II, *feiten, kwesties* en *nat. pol.* Dit laatste is niet zo vreemd omdat hun partij wel voor vele anderen maar niet voor henzelf onbekend is.

In het algemeen stijgt de informatie met het *gezinsinkomen.* Maar enkel bij *kwesties* en *kiesvorm* volgt deze stijging een ononderbroken lijn. Hier zijn de verschillen dan ook het aanzienlijkst : van 19,3 % voor de inkomens onder de 8.000 fr. tot 56,4 % voor die boven 50.000 fr. op de index *kwesties.* Elders gaat de algemene trend meer op en neer ; bij *regering* I en II ontdekt men zelfs een globale daling. Ook in *problemen* en *feiten* wordt het lastig de algemene tendens te ontwaren.

Men zou nu kunnen zeggen dat de rijken zich oordeelkundig beperken tot informatie die meer de kern van de politieke zaak raakt. Maar men mag niet verwaarlozen dat de score van de rijken meer door weigeringen dan door onwetendheid wordt laag gehouden, o.a. op *regering* I en II. Overigens schijnt er een systeem in hun nul-antwoorden te steken : de nul-antwoorden stijgen met het inkomen bij *problemen* en dalen bij *kwesties.*

Met al deze eigenaardigheden lijkt de invloed van inkomen sterk op die van « *klasse* » (12). Ook hier haalt de hogere categorie vaker de hoogste score op *kwesties* en *kiesvorm.* Daarbij komt nu bovendien de hoogste score op *nat. pol.* Op deze indexen zijn de verschillen ook het duidelijkst. Zo de hogere klasse elders achterblijft bij de middenklasse is dat meer aan nul-antwoorden dan aan onwetendheid te wijten.

Bij de vergelijking tussen de beroepen blijkt *kwesties* alweer de sterkste contrasten te vertonen. De groep van de landbouwers haalt 22,6 % in

---

(12) Dat is « subjectieve » klasse, namelijk op basis van zelfindeling.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

de beste categorie, dan volgen in stijgende orde de ongeschoolde arbeiders en kleine middenstanders (handelaars, ambachtslui), de geschoolde arbeiders, de bedienden uit de private en de publieke sector, de vrije beroepen. De kaders uit de private sector, de ambtenaren en leerkrachten halen het gunstigste percentage : resp. 67,8 % en 68,9 %.

Dit zou men als basistendens kunnen beschouwen. Men vindt ongeveer dezelfde volgorde bij *kiesvorm* maar hier blijken de middenstanders hun keuze meer te « personaliseren » dan de bedienden, en de landbouwers zelfs meer dan de vrije beroepen. Ook elders zullen de landbouwers vaak zeer goede cijfers halen. Maar op de andere indexen kan men ook gemakkelijker de werking van afzonderlijke factoren vermoeden. Dat de middenstanders en landbouwers boven de rest uitsteken op *regering* I en II houdt misschien verband met hun sociale positie : zij zijn minder georganiseerd en/of meer rechtstreeks gevoelig voor de regeringspolitiek en minder verwikkeld in een directe concurrentie met andere groepen. Meer dan anderen vormen zij het kliëntele van de regering. Het is evenmin verwonderlijk dat de boeren bijna even goed in hun partij geïntegreerd zijn als de kaders en samen met de onafhankelijken het meeste inzicht verklaren te hebben in de noden van het locaal beheer. Dat alles heeft zijn weerslag op *partij* I en II, en *loc. pol.*

Zoals de ongeschoolde arbeiders scoren de middenstanders hoog op *problemen* en laag op *kwesties*. Dit zou nogmaals het onderscheid tussen sociale diagnose en politieke stellingname kunnen illustreren. Het is opmerkelijk dat het wel meer gebeurt dat de ongeschoolde arbeiders beter voor de dag komen dan hun geschoolde collega's. Overigens scoren de middenstanders ook laag op *feiten* en *nat. pol.* Blijkbaar zijn zij het meest gehinderd om de wisselende fasen van het politieke spel te volgen. Ook in de politiek zijn zij de « kleine man », meer nog dan de arbeiders.

Andere afzonderlijke factoren kunnen we gissen achter het feit dat de tewerkgestelden in de financiële sector (banken, verzekeringen, enz.) het best op de hoogte zijn van de regeringsprestaties. En wat moeten we afleiden uit het feit dat leerkrachten verbazend spaarzaam zijn met uitspraken over de regering en de nationale partijen ? Het is alsof de neutraliteitsverplichting hen ook bij het antwoorden op enquêtes enige terughoudendheid oplegt.

Besluit.

Dit artikel is vooreerst een poging om de gegevens uit de restcategorieën te recupereren. Wat betekenen blanco- en nul-antwoorden ? Kan

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

men hun inhoud nader definiëren ? Deze vragen hebben hun belang, niet in het minst omdat zij de halfduistere ring vormen rond de « normale » gegevens van de « normale » respondenten. Hoever reiken immers de « normale » gegevens in vergelijking met de restcategorieën ?

De verdere opdracht zal erin bestaan de inhoud van de indexen, die *a posteriori* tot stand gekomen zijn, nauwer te omschrijven. Tevens zal men natuurlijk de oorzakelijke van de andere factoren dienen te onderscheiden.

Vooralsnog mogen wij toch reeds stellen dat er empirische argumenten zijn voor de volgende hypothesen :

1. Een index van objectieve informatie, zelfs zo die verantwoord kan worden, geeft niet alle vormen van sociopolitieke informatie weer.

2. Subjectieve indexen vallen uiteen in twee soorten : beleidsinformatie en specifiek politieke informatie.

3. Van alle indexen lijkt die over politieke kwesties de meeste discriminerende kracht te bezitten.

4. De indexen vertonen een tendens om elkaar te compenseren, m.a.w. de respondenten schijnen elk een manier te kiezen om met de publieke zaak in het reine te komen. Wanneer men zich zorgen maakt over het « gebrek aan informatie » dient men eerst uit te maken welke vormen van informatie men belangkrijk acht en welke niet, welke drempel bereikt hoort te worden en welke niet.

Summary : Dimensions of political ignorance.

This contribution should be seen as an attempt to retrieve information from restcategories, such as « does not know » and « no answer ». From these, and from other data as well, we constructed 10, mostly summating, indexes of political ignorance. Among them is an index of objective ignorance, that is about political events, persons and situations. The others aim at more subjective dimensions. Does the respondent feel informed about the political process : about government and party performance, partisan congeniality, modalities of voting, local politics social problems, political issues ?

There seems to be some evidence in favor of the following hypotheses.

1. The indexes tend to compensate each other : respondents who score low on one index, do not necessarily score low on the next one.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

2. It is difficult to ascertain the validity of an index of objective ignorance. Moreover it does by no means express all the (relevant) dimensions of political information.

3. Among indexes of subjective ignorance one should distinguish between « policy » and « political » information ; the latter seems to refer to a situation where strictly political rules of the game, a.o. those of political conflict, prevail.

4. Of all indexes the « political issues » index showed the most discriminating power, as well as the most expected associations.

★